

*Артъомцев О. В.,**кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри іноземної філології і перекладу
Національного університету біоресурсів і природокористування України**Мюллер К. А.,**студентка магістратури
Національного університету біоресурсів і природокористування України*

СПЕЦИФІКА ВІДТВОРЕННЯ НІМЕЦЬКОЇ БАНКІВСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Анотація. У статті аналізуються специфічні особливості відтворення німецької банківської термінології українською мовою з огляду на релевантні для перекладу бази, а саме фахову компетентність перекладача, яка реалізується сформованими навичками використання банківської термінології у рамках міжкультурної комунікації, вмінням здійснювати передперекладацький аналіз з метою виявлення семантичних розбіжностей у функціонуванні термінології в німецькій і українській банківській сфері.

Під час передперекладацького аналізу було виявлено низка особливостей репрезентації значення в семантичній структурі німецької банківської термінології. До основних способів утворення німецьких банківських термінів належать: композиція, конверсія, термінологізація, афіксація.

У зв'язку з проблемами перекладу німецької банківської термінології заслуговують на увагу запозичення, які в німецькій мові набувають статусу семантично модифікованих. Як правило, джерелом таких запозичень є англійська, італійська, французька, латинська мова.

Не залишається поза увагою у даному дослідженні також німецька банківська термінологія, яка репрезентована в лексичній системі термінами-інтернаціоналізмами. Ці терміни вже мають еквіваленти в українській мові. Проте деякі терміни-інтернаціоналізми німецької мови, в тому числі англіцизми, не можуть мати прямих еквівалентів в українській мові. Тому перед перекладачем постає завдання вибору еквівалента із синонімічного та полісемічного ряду.

Найбільш релевантними для відтворення семантики німецької банківської термінології українською мовою є такі способи перекладу, як семантичне розширення, синонімічний переклад, калькування (дослівний переклад), транскодування (транскрибування, транслітерування, адаптивне транскодування).

Особливості функціонування німецької банківської термінології вимагають від перекладача досить високого рівня фахових знань у банківській галузі і стійких перекладацьких навичок для здійснення якісного міжкультурного трансферу в комунікації.

Ключові слова: німецька банківська термінологія, передперекладацький аналіз, запозичення, еквівалент, описовий метод, транскодування, синонімічні заміни.

Постановка проблеми. За умов економічної глобалізації посилюється вплив на розвиток економічного життя окремих країн, які стають активними учасниками цього процесу. Не стоїть осторонь поглиблення економічної інтеграції також

і Україна, яка зацікавлена в розширенні економічних зв'язків з іншими країнами світу.

Провідну роль у міжнародній економічній діяльності відіграє Німеччина, яка має намір посилити процес глобалізації шляхом обміну актуальною економічною інформацією, яка сприяє економічному прогресу в різних галузях світової економіки.

Оскільки глобальні процеси відображаються також і в економічних текстах, постає питання, в який спосіб вони зафіксовані у національній економічній мові і як їх можна відтворити засобами німецької мови.

Зокрема, в центр нашої уваги потрапляють проблеми подолання міжмовних структурно-семантичних відмінностей в процесі відтворення німецької банківської термінології засобами української мови. На шляху виконання цього завдання можуть виникнути перекладацькі труднощі міжмовних бар'єрів, причиною яких є різниця у способі вираження фахової інформації в німецькій і українській мовах. Безперечно, у рамках цієї статті не можна охопити всі особливості перекладу німецької банківської термінології українською мовою. Однак спроба часткового вирішення цих перекладацьких проблем є доцільною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Специфіка термінології як словникового складу вузькопрофільної сфери з акцентуванням уваги на дескриптивній і номінативній функції термінів досліджувалась як вітчизняними, так і зарубіжними лінгвістами [1; 2; 3; 4; 5; 7].

Очевидним є той факт, що у термінологічному масиві будь-якої мови терміни формуються не одразу після виникнення певної галузі діяльності, а поетапно, відповідно до створення нових ідей і концепцій в окремій сфері діяльності людини. До того ж і семантика терміна базується не на науці в цілому, а лише на окремій теорії будь-якої науки, тобто в певній науковій галузі може налічуватись одразу низка терміносистем [3, с. 86].

Заслуговують на увагу також і наукові дослідження термінології, в яких завдяки аналізу різної міри глибини визначаються диференційні ознаки термінів, що дає змогу виявити низку відмінностей в їх використанні порівняно із загальноживаною лексикою. Якщо не брати до уваги диференційні характеристики термінів, можна допустити певні помилки у використанні термінологічних одиниць у фаховій комунікації [6, с. 72].

Враховуючи важливі якості термінів, а саме точність, акумулятивність та їх обмеженість діапазону використання у відповідній економічній сфері, дослідники вказують на той факт, що ці характеристики можуть спричиняти певні семантичні труднощі в процесі перекладу рідною мовою [7, с. 34].

Терміни банківської термінології підпорядковуються тим самим загальним правилам функціонування, що і терміни інших сфер економічної діяльності людини. Варто зазначити, що банківські терміни і загальноживані слова постійно корелюють. Унаслідок семантичної кореляції виявляються ознаки, які притаманні тільки термінологічним одиницям. Потрапляючи у відповідну мовну систему, вони підпорядковуються семантичним закономірностям функціонування системи конкретної мови [6, с. 13].

Однак під час перекладу виникає міжмовна ситуація, коли семантичні закономірності німецької мови підпорядковуються певним мовним нормам української мови. Відбувається міжмовна семантична адаптація, яка дозволяє здійснити адекватний переклад німецьких банківських термінів відповідними засобами української мови. Тому для здійснення більш коректного перекладу досить важливо виявити спільні та відмінні семантичні характеристики досліджуваних термінів-еквівалентів, які постійно корелюють і впливають на якість перекладу.

Метою статті є дослідження певних мовних та перекладацьких аспектів мовного функціонування, способів та прийомів перекладу німецької банківської термінології, які в цілому можуть бути інструментом для подолання труднощів розуміння змісту фахової німецької банківської термінології з метою її подальшого адекватного відтворення відповідними засобами української мови в рамках фахової міжкультурної комунікації.

Виклад основного матеріалу. Для здійснення цільового перекладу перекладач повинен мати достатній обсяг лінгвістичних знань і мовленнєвих навичок, а також сформовану перекладацьку компетентність, у даному випадку в банківській сфері діяльності, яка дозволяє перекладачу адекватно відтворити фахову інформацію мови оригіналу мовою перекладу. До того ж слід зазначити, що важливим елементом для розуміння фахового змісту є контекст перекладу, який передбачає здатність перекладача фахової літератури до перекладацької модуляції та використання фонових знань, які зрештою й уможливають реалізацію перекладацької компетентності.

На додаток до вищесказаного варто розуміти, що банківська сфера не існує ізольовано від інших сфер діяльності людини: в ній можуть використовуватися також термінологічні одиниці математики, логіки, бухгалтерського обліку тощо. Отже, для досягнення якісного перекладу необхідно брати до уваги досить велику кількість аспектів, які стосуються мовної та позамовної діяльності людини у різних сферах.

З огляду на ономасіологічний аспект німецької банківської термінології можна констатувати, що вона не є статичною, а постійно змінюється під впливом та з появою неологізмів, які з'являються з винаходом нового у сфері економіки. Масив термінів німецької банківської термінології збагачується завдяки запозиченням з інших мов, наприклад завдяки появі номінацій для відображення у фаховій мові певних економічних інновацій.

Попередній якісний і кількісний аналіз німецької банківської термінології свідчить про те, що найвища частотність вживання банківських термінів характерна для іменників німецької мови. Основу термінів і терміносистем становлять

саме іменники, які в німецькій мові здебільшого є композиціями. Велика кількість 3-поміж них мають ознаки багатокомпонентних слів. Найчастіше в німецькій мові використовуються двокомпонентні терміни – близько 50 % всього масиву лексики, трикомпонентні слова становлять близько 30 % композиційного словотворення.

Наступними за кількістю репрезентації у лексичній системі є прикметники, тому що вони можуть виражати якості об'єктів та процесів банківської сфери, які відбуваються в цьому фаховому середовищі. Трапляються також фразеологічні звороти, які збагачують семантичний потенціал фахової мови.

До важливих загальних характеристик банківської термінології і терміносистем банківської сфери належить також їхня структурованість у системі вузькопрофесійного вжитку. Терміносистеми банківської термінології мають на меті викреслити спеціальні поняття в цій професійній сфері та допомогти в орієнтуванні в розгалуженій системі банківських термінів. Ці параметри притаманні й німецькій банківській термінології, які повинні бути орієнтиром для перекладачів фахового перекладу.

У німецькій мові існує досить специфічна риса частин мови, яка може створювати проблеми під час перекладу, зокрема громіздкість слів-комполітів, які неможливо перекласти еквівалентним словом, тому що зміст такого слова часто дорівнює значенню словосполучення або навіть цілого речення у мові перекладу, наприклад: *das Bankgewerbe* – банківська справа, *die Bankgelder* – засоби, які залучені від інших банків, *der Wertpapierbestand* – портфель цінних паперів, *Bank-auf-Bank Ziehungen* – взаємне трасування векселів банку, *Bargeldauszahlungsüberschuss* – перевищення витрат готівкових засобів над надходженням.

Порівнюючи семантичні структури міжмовних відповідників, можна наголосити на тому, що в українській мові не існує слова-еквівалента для відтворення семантичної структури німецького терміна. Тому для здійснення адекватного трансферу потрібно використати семантичне розширення, яке базується на експлікації семантичної структури банківського терміна в українській мові. Формами семантичного розширення можуть бути словосполучення (додатки в родовому і знахідному відмінках) та атрибутивні речення.

Значні проблеми відтворення німецьких банківських термінів з такою семантичною структурою можуть виникнути у разі усного двостороннього перекладу. За таких умов потребується якісна підготовка перекладача у даній галузі, яка не передбачає користування фаховою літературою, оскільки в рамках усного перекладу ретрансляція фахової інформації відбувається спонтанно.

Німецька банківська термінологія характеризується полісемією, яка зафіксована у фахових перекладацьких словниках, наприклад: *Bankdepot* – 1. відділ внесків банку, 2. депозит; *Geldrechnung* – 1. грошовий облік, 2. рахунок (грошовий); *Notenumlauf* – 1. обіг банкнот, 2. сума банкнот, які знаходяться в обігу; *Debitorenziehungen* – 1. векселі для переказу, які виставляються кредитним закладом на кредитора, 2. соло-векселі дебитора, які передані банку, 3. трасування векселів банком на своїх дебиторів. Передперекладацький семантичний аналіз німецької банківської термінології вказує на те, що термінологічні одиниці можуть позначати два або три банківські процеси. Під час відтворення семантики таких термінів перед перекладачем постає проблема вибору еквівалента, за допомогою якого може бути відтворений українською мовою

фаховий зміст, який закріплений у термінологічних одиницях за правилами функціонування німецької мови і корелює з відповідником в українській мові, адекватно. Пошук такого еквівалента вимагає значних зусиль під час ідентифікації такого відповідника, здійснення якої пов'язане з рівнем перекладацької компетентності перекладача (екстра- та інтралінгвістичні фактори).

Серед німецьких банківських термінів вирізняються так звані терміни-словосполучення, семантична структура яких викликає певні труднощі для розуміння фахового змісту. До термінологічних одиниць із такими якостями належать *fluktierendes Geld* – „гарячі гроші“, *flüssiges Geld* – вільні гроші, *kurantes Geld* – гроші, які мають певну законну платіжну силу. Труднощі перекладу таких термінів початківцями виникають у тому разі, якщо вони не адекватно розуміють зміст банківських операцій, акумульований у німецьких термінах. Без використання довідкових фахових словників переклад може бути здійснений з багатьма логічними помилками, що призведе до непорозуміння між учасниками міжкультурної фахової комунікації. Отже, німецькі банківські терміни з таким прихованим змістом мають статус «хибних друзів перекладача».

Серед досліджуваного масиву німецької банківської термінології спостерігається тенденція до вираження одного і того ж явища синонімічними засобами українською мовою. Це означає, що для відображення відповідного банківського процесу в німецькій мові й українській мові використовується паралельно існуючі позначення. Це так звані когнітивні синоніми, які можуть бути ідентифіковані за допомогою таких двомовних термінологічних кореляцій: *Geldentwertung* – девальвація, знецінення грошей; *Geldlös* – виручка, грошові надходження; *Devisenwerte* – девізи, іноземна валюта *bankmäßig* – банківський, банківий, той, який приймається банком до заміни.

У процесі перекладу банківської термінології такого змісту для перекладача фахової літератури постає проблема передачі інформації пересічним адресантам або фахівцям банківської сфери. У даному випадку синонімічні перекладацькі варіанти отримують статус стилістично забарвлених засобів. З метою адресації банківської інформації фахівцям у сфері банківської діяльності перекладач може використати синоніми *девізи*, *девальвація*, *банківський*, оскільки такі поняття будуть достатні для розуміння фахової інформації в даному колі адресантів. Для адресації актуальної фахової інформації пересічним адресантам рекомендовано задля здійснення успішного міжмовного трансферу використання в процесі перекладу синонімічних варіантів *знецінення грошей*, *виручка*, *іноземна валюта*, *той, який приймається до заміни*.

Певної уваги, з огляду на специфіку перекладу німецької банківської термінології українською мовою, заслуговують сталі вирази типу *einen Wechsel zu Protest gehen lassen* – *опротестувати вексель*, *Kredit auf Abruf* – *онкольний кредит*, *einen Wechsel in Diskont nehmen* – *враховувати вексель*, *einen Wechsel decken* – *забезпечити вексель*, *hoch im Kurs stehen* – *високо котируватися*, *der Kurs hält sich* – *курс стабільний*. Порівняльний аналіз семантичних структур міжмовних відповідників демонструє певні розбіжності в мовній презентації семантичних структур перекладацьких еквівалентів. У мові перекладу спостерігається семантична модифікація структури терміна шляхом використання понять *враховувати*, *котируватися*, *забезпечити*, *стабільний*, *онкольний*, які слугують семантичному

переосмисленню для актуалізації перекладацького еквівалента, який є опорою для розуміння змісту фахових термінологічних одиниць носіями української мови. Тільки в такий спосіб можливо здійснити адекватний переклад термінологічних одиниць іншомовними засобами, враховуючи вказані диференційні ознаки банківських термінів-еквівалентів.

У лексичному масиві німецької банківської термінології вирізняються також терміни-запозичення з різних європейських мов. Передусім у поле нашого зору потрапляють так звані запозичення-англіцизми, які імплементовані в німецьку мову найчастіше шляхом транскодування. Прикладом таких запозичень можуть бути такі терміни, як *Kreditkarte* → *credit card*; *Online-Banking* → *online-banking*; *Liquidität* → *liquidity*; *Investmentfonds* → *investment funds*. Для відтворення таких англіцизмів засобами української мови не потребується специфічна семантична модифікація, оскільки в даному випадку релевантним є застосування способу калькування.

Однак у ході передперекладацького аналізу в німецькій фаховій мові були виявлені англіцизми *Swing* – *свінг*, *pruptime saldo*, *meжа взаємного кредитування* (за кліринговими розрахунками), *Telquel-Kurs* – валютний курс “тель-кель” без відсотків, *easy money* – “дешеві гроші”, *широкий ринок кредиту з низькими відсотковими ставками*, *realignent* – *обіг цінних паперів з фіксованим доходом*, переклад яких українською мовою супроводжується перекладацькими труднощами вибору стилістичного синоніма, використанням описового методу експлікації семантичної структури терміна, врахуванням прагматичного аспекту перекладу.

У лексичній системі німецької мови трапляються латинізи, які не змінюються і не адаптуються, а існують у формі, в якій вони запозичені, наприклад вираз *Status Quo*. Така термінологічна одиниця використовується в різних сферах, зокрема і в банківській сфері для окреслення стагнаційних та застійних процесів. Як правило, для перекладу такого терміна застосовується калькування.

Цілоком інша перекладацька ситуація виникає із запозиченим з латинської мови *Diversa* – “різні” (*позиції в рахунках*). В українській мові для перекладу використовується еквівалент у формі слова, додається також інформація про ситуацію використання цього поняття, яка допомагає перекладачу уникнути логічних помилок.

Насамкінець заслуговують уваги, з точки зору перекладацької проблематики, терміни-запозичення з французької мови. Для проведення передперекладацького аналізу наведемо такі приклади: *Allonge* – *аллонж*, *додатковий лист* (до векеля); *Fonds* – 1. фонд (запас), 2. фонди, *облігації державної позики*, 3. фонди (цільові); *Depot* – 1. склад, *депо*, 2. вклад, *депозит*, 3. Зберігання, 4. відділ вкладів. Помітним є те, що терміни-франкофони в німецькій характеризуються багатозначністю в різних сферах діяльності. Серед цих позначень є ті, які стосуються банківських операцій. Традиційно відтворення семантичної структури такого багатозначного банківського терміна українською мовою відбувається словом або словосполученням.

Висновки. Німецька банківська термінологія характеризується різними способами вираження фахової семантики. Найпоширенішим із них є утворення слів-комполітів, в яких актуальний зміст виражений імпліцитно. Навпаки, в українських термінах-еквівалентах фахова семантика експлікована.

Завдяки порівняльному аналізу семантичних структур перекладацьких еквівалентів банківських термінів німецької і української мови було з'ясовано, що в українському еквіваленті для вираження семантичного потенціалу німецького терміна використовується декілька синонімів. Крім того, в українському перекладацькому еквіваленті актуалізується багатозначність, яка відсутня у німецькому еквіваленті. Іншими словами, спостерігається явище міжмовної асиметрії, яка викликає певні труднощі під час відтворення семантичного потенціалу німецької банківської термінології засобами української мови. Отже, для здійснення адекватного перекладу доцільно використовувати описовий метод, контекст та вибір синоніма-еквівалента.

Іншими способами перекладу можуть бути повне або часткове калькування, яке застосовується під час перекладу певної кількості термінів-запозичень з латинської, англійської і французької мов.

Література:

1. Блозерська Н.П., Возненко Н. В., Радецька С. В. Термінологія та переклад : навчальний посібник. Вінниця: Нова Книга, 2010. 232 с.
2. Бондаренко О. М., Калашник А. А. Функціонування економічних термінів в англійській мові та особливості їх перекладу українською мовою. *Науковий Вісник ХДУ. Серія «Перекладознавство»*. Харків: ХДУ, 2018. С. 107-110.
3. Вакулєнко М. О. Українська термінологія: комплексний лінгвістичний аналіз : монографія. Івано-Франківськ: Фоліант, 2015. 361 с.
4. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури: лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні труднощі. Вінниця: Нова Книга, 2001. 621 с.
5. Кияк Т. Р. Українсько-російсько-англійсько-німецький тлумачний та перекладний словник ринкової економіки. Київ: Обереги, 2018. 621 с.
6. Кияк Т. Р. Лінгвістичні аспекти термінознавства : навчальний посібник. Київ : УМК ВО, 1989. 104 с.
7. Stolze R. Die Fachübersetzung: eine Einführung. Tübingen Narr, 1999. 278 s.

Artyomtsev O., Mueller C. Specific features of reproduction of German banking terminology in Ukrainian

Summary. The article analyzes the specific features of reproduction of German banking terminology in Ukrainian with regard to the relevant bases for translation, namely the professional competence of the translator, which is realized by the skills of using banking terminology in intercultural communication, the ability to perform pre-translation analysis to identify semantic differences German and Ukrainian banking. Pre-translation analysis revealed a number of features of the representation of meaning in the semantic structure of German banking terminology. The main methods of formation of German banking terms include: composition, conversion, terminology, affixation.

Due to the problems of translation of German banking terminology, borrowings that acquire the status of semantically modified in German deserve credit. As a rule, the source of such borrowings is English, Italian, French, Latin. The German banking terminology, which is represented in the lexical system by terms-internationalisms, is not left out of this study either. These terms already have equivalents in the Ukrainian language. However, some terms-internationalisms of the German language, including Englishisms, cannot have direct equivalents in the Ukrainian language. Therefore, the translator is faced with the task of choosing an equivalent from the synonymous and polysemous series.

The most relevant for reproducing the semantics of German banking terminology in Ukrainian are translation methods such as semantic extension, synonymous translation, tracing (literal translation), transcoding (transcription, transliteration, adaptive transcoding). The peculiarities of the functioning of German banking terminology require from the translator a sufficiently high level of professional knowledge in the banking industry and stable translation skills to carry out high-quality intercultural transfer in the banking sphere of communication.

Key words: German banking terminology, pre-translation analysis, borrowing, equivalent, descriptive method, transcoding, synonymous substitutions.